

GERMANIA

O ZVLÁŠTNOSTECH JEDNOTLIVÝCH KMENŮV

PUBLIUS CORNELIUS TACITUS

O zvláštnostech jednotlivých kmenů

1. Germanie celkem od Gallův, Raetův a Pannonův řekami Rýnem a Dunajem, od Sarmatův a Dakův obapolným strachem nebo horami jest oddělena. Ostatek obtéká ocean, rozsáhlé a klikaté přímoří a nesmírné prostory ostrovův obkličuje, kde teprv nedávno některé kmeny a krále jsme poznali, které nám válka objevila. Rýn na nepřístupném a příkrém temeni raetských Alp vzniká a po nepatrném zahnutí k západu se obrátiv s mořem severním se mísí. Dunaj znenáhla vystupujícího a mírně vyvýšeného hřebenu hory Abnoby se vyprýštil k více národům přichází, až do pontského moře se šesti rameny padá: sedmé rameno bažiny pohlcují.

2. Germany samy pokládal bych za původní obyvatele, kteří příchodem a usazováním-se cizích národův pranic se nepomíchali, poněvadž před časy nikoli po zemi, nýbrž po moři přicházeli ti, kteří sídla svá proměnití chtěli a poněvadž daleký, a abych tak řekl, vzdorující ocean s naší strany zřídka loďmi dále navštěvován bývá. A kdož by také mimo nebezpečnosti moře bouřlivého a neznámého Asie neb Afriky aneb Italie opustě do Germanie se ubíral, do země krajinami nesličné, podnebím nepříjemné, nevzdělané a neúhledné, leč by jeho vlastní byla?

V starých písních, které jediným druhem jejich památek a letopisův jsou opěvují Tuiskona, boha ze země pošlého, a syna jeho Manna, co původce a zakladatele národu. Mannovi přičítají tři syny, dle jejichž jmen oceanu nejbližší Ingaevony, střední Hermiony, ostatní Istaevony se nazývají. Někteří tvrdí, jakož pro starobylost volno jest, že bůh více synův měl a že více kmenův po něm pojmenovaných bylo, totiž Marsové, Gambriové, Suevové, Vandiliové a to že jsou pravá a stará jména. Ostatně že jméno Germanie nové a nedavno dané jest, poněvadž ti, kteří první Rýn přešedše Gally zahnali a nyní Tungry se jmenují, tenkrátě Germany se nazývali.

3. Že i Hercules u nich byl, vypravují, a do bitev vytáhnouti chtějí jeho ze všech bohatýrův prvního vzývají. Také mají takové písně, jichžto přednášením, které baritem nazývají, mysl rozpalují a výsledek nastávající půtky ze samého hlaholu předpovídají. Neboť strachu nahánějí aneb se děsí podle zvuku, jaký vojsko vydalo; i nevypadá to ani jako hlas, než spíše jako udatnosti souzvuk; obzvláště milují zvuky drsné a lomené mručení, neb držívají před ústa štíty, aby hlas odrážením se k větší plnosti a zvučnosti se nadmul. Ostatně se někteří domnívají, že i Ulixes na oné dlouhé plavbě báječné do tohoto moře zanesen byv do krajin Germanie přišel a Asciburgium, které na břehu Rýnu leží a podnes se obývá, založil a pojmenoval; ba že oltář od Ulixa zasvěcený s jmenem jeho otce Laërta na témž místě před časy se našel a že pomníky a náhrobky některé řeckými písmeny popsané na hranicích Germanie a Raetie posud se nalézají, což důvody ani stvrzovati ani vyvracetí neobmýšlím: dle svého zdání každý odepři aneb přilož tomu víru.

4. Sám k mínění těch přistupuji, kteří myslí, že národové germanští žádnými sňatky s jinými se neporušivše zvláštním nepomíchaným a jenom sobě podobným národem jsou. Odtud to pochází, že i povaha jejich tělesná, ačkoliv počet jich tak veliký jest, táž jest: všeci mají divoké, modré oči, zrzavé vlasy, vysoká, ale jen při útoku mocná těla. V práci a namáhání nejeví touž vytrvalost; nejméně žízeň a parno, ovšem pak za příčinou podnebí aneb půdy zimu a hlad snášeti se naučili.

5. Země ačkoliv tvářností jest značně rozličná, celkem přec buď lesy drsná aneb bažinami šeredná jest; vlhčejší na straně ku Galii, větrnější na straně k Noriku a Pannonii se táhnoucí; dosti úrodná jsouc, ovocných stromův nesnáší, dobytek plodí, avšak obyčejně neúhledný. I skotu krása a ozdoba čel schází; ale množství jest hojně a jest to jediným jejich a nejmilejším bohatstvím. Zlata a stříbra zdali jim přízniví nebo rozhněvaní bohové odepřeli, nevím; avšak přece netvrdím, že v Germanii žádné stříbrné aneb zlaté žilky není: neboť kdo po ní pátral? Držení a užívání příliš nedbají. Jest u nich viděti, že stříbrných nádob, jejich poslancům a náčelníkům darovaných, více si neváží než hliněných, ačkoliv nám nejbližší za příčinou obchodu zlata a stříbra si váží a některé druhy našich peněz znají a přednost jim dávají: zadnější jednodušeji a dle starého zvyku zboží vyměňují. Peníze líbí se jim ty, které jsou staré a dávno známé, serraty a bigaty. Také baží více po stříbře než po zlatě, nikoliv z nějaké choutky, nýbrž poněvadž většího počtu stříbrných peněz více potřebují, obyčejné a laciné a nepatrné věci kupující.

6. Ani železa nemají nazbyt, jak z druhu zbraní souditi lze. Zřídka mečů aneb delších kopí užívají. Nosí oštěpy aneb, jak sami je jmenují, frameje, s úzkým a krátkým železem, ale ostrým a k užívání spůsobilým, že touž zbraní, jak toho potřeba žádá, buď z blízka aneb z daleka bojují. Jezdec aspoň štítem a framejí se spokojuje; pěší i házecími kopími metají a má jich každý několik a těmi nesmírně

daleko házejí nazí aneb vojenským pláštěm lehce oděni jsou. Marnosti v oděvu při nich není, jenom štíty nejvybranějšími barvami líčí. Málo kdo má brnění, sotva jeden neb druhý přílbici kovovou nebo koženou; koně ani postavou ani rychlostí nevynikají. Avšak ani v rozličných kruzích dle našeho způsobu běhati se neučí: zrovna aneb jediné v pravo se zatázejíce běží v kole tak spojeném, že nikdo pozadu nezůstává. Celkem více síly v pětote jest; proto smíchaní jsou bojující, jelikož k púte jízdného vojska dobře se hodí rychlost těch pěších, které z veškeré mládeže vybírají a před šik stávají. I počet jest ustanoven: sto z každé župy: a tak u svých se i nazývají, a co z počátku pouhý počet byl, to nyní čestné jméno jest. Šiky do klínů stávají. Z místa ustoupiti, je když zase se postavíš, pokládají spíše za rozmysl než za bázlivost. Mrtvoly svých i v nerozhodných pútkách odnášejí. Štít ztratiti za největší hanbu pokládají a potupný ani k posvátným obřadům ani do hromad přicházeti nesmí; mnozí válku přečkavše hanbu provazem ukončili.

7. Krále po urozenosti, vůdce po chrabrosti si volívají. Ani králův moc není neobmezená nebo libovolná; i vůdce více příkladem než veliteli jsou, jestli-že obratní jsou a vynikají a před šikem bojují na obdiv jsou, vládnou. Ostatně nikdo nikoho usmrtiti, ani do vazby dáti, ba ani bít nesmí leda kněží, a to nikoliv pro potrestání ani na rozkaz vůdce, nýbrž jakoby z rozkazu boha, o kterém věří, že bojujícím přítomen jest; a proto podobizny bohův a obrazy jakési z hájův s sebou berou a do bitvy nosí. I bývá zvláštním podnětem události, že ne příhoda ani nahodilé shloučení-se čet aneb tříhranův netvořívá, nýbrž svazek rodiny a příbuzenství; a na blízku jsou závdavky lásky, odkud naříkání žen a kvílení dětí slyšeti. Ty každého nejsvětější svědkové ti největší chvalořečníci jsou. K matkám a ženám nosí své rány; a ty se nehrozí rány počítati nebo prohlížeti; také slova a pokrm povzbuzující bojovníkům donázejí.

8. Vypravuje se, že mnohá vojska porážce již nachýlená a kolísavá od žen zastavena byla neunavnými prosbami, nastavováním prsou a poukazováním na porobu jim hrozící, které mnohem úzkostlivěji se bojí pro ženy své, tak, že ty obce silněji se zavazují, od kterých mezi rukojmí i urozené panny se žádají. Ano myslí, že v nich něco svatého a předvídacího jest, a proto jejich radou neopovrhují ani jejich výpovědi nezanedbávají. Viděli jsme za panování zbožného Vespasiana Veledu, kterou dlouho přemnoží jako bohyni ctíli. Avšak před časy i Aurinii a více jiných ctíli, nikoli z podlízavosti, ani jakoby je bohyněmi dělali.

9. Z bohův nejvíce Mercuria ctí, kterému v jistých dnech i lidské oběti přináseti za věc dovolenou mají. [Hercula a] Marta zvířaty k tomu již ustanovenými směřují. Část Suevův i Isidě obětuje: počátku a původu této cizí bohoslužby dosti jsem nevyskoumal, leda že obraz sám, na způsob biburnské lodi dělaný, učí, že tento náboženský obřad odjinud přivezen byl. Ostatně ze vznešenosti bohův soudí, že bohové ani zdmi svírání ani lidskou postavou napodobování býti nemohou. Luhy a háje zasvěcují a bohův jmény nazývají onu tajnou bytosť, kterou jen duchem zbožným vidí.

10. Věštby a hřebí ne méně si váží než jiní. Užívání losův jest jednoduché. Větev ovocného stromu usekše, na třísky ji rozřezávají a tyto rozličnými znameními naznačivše po bílém rouše maně a nahodile rozhodí. Na to děje-li se poptávka od obce, kněz obce, pakli soukromě, sám otec čelední k bohům se pomodliv a k nebi pohlížeje třikrát po jedné zdvihá a zdvihnuté dle znamení dříve vtlačeného vykládá. Jsou-li nepříznivy, o též věci téhož dne žádná porada více se neodbývá; pakli příznivy jsou, ještě potřebí jest, aby to věštbou ptactva schváleno bylo. Neb i poptávání-se hlasu a letu ptákův známo tam jest: ale zvláštním obyčejem národu jest, že i předpovídání a rady koní pozorují. Na obecné útraty živí se v týchž hájích a luzích bílí jsou a žádnou vezdejší práci nedotknuti; je k vozu připravení kněz a král aneb náčelník obce doprovázejí a řízení jejich a frkání pozorují. A žádná věštba nemá více víry ne jenom u lidu, ale také u šlechty a kněží: neboť sebe za sluhy, koně za důvěrníky bohův mají. I jiné ještě věštby pozorují, kterou nebezpečných válek výsledek skoumají. Zajatému z národu toho, s kterým válčí, kterýmkoliv způsobem chycenému, s mužem, ze svých krajanův vyvoleným, každého s domácí zbraní jeho opatřivše, potýkati se dávají. Vítězství toho neb onoho za věštbu mají.

11. O menších záležitostech náčelníci se radí, o důležitějších všeci, avšak tak, že i o tom, co lid rozhoduje, dříve u náčelníkův se vyjednává. Scházejí se, neshbne-li se nic nahodilého aneb náhlého v jisté dni, když buď nový měsíc jest aneb úplněk: neb tento čas k jednání obecnému za nejpříhodnější mají. Také nečítají počtu dní, jako my, nýbrž nocí. Dle těchto se ustanovují, dle těch umlouvají: zdá se jim, že noc předchází dnu. Z jejich svobody pochází ta vada, že nikoliv najednou se nescházejí, a jako z příkazu, nýbrž i druhý a třetí den prodléváním scházejících-se mívají. Jak hromadně se zalíbilo, zasedají ozbrojeni. Ticho nařizují kněží, kteří tehdy i právo trestání mají. Na to král neb náčelník,

každý dle svého stáří, dle urozenosti, dle vojenské slávy, dle výmluvnosti mluví, více vážností rady než mocí rozkazu působě. Nelíbil-li se návrh, reptáním jej zavrhuje; pakli se líbil, framejemi potřásají: nejslavnější způsob svolení jest chválení zbrojí.

12. Před sněm také na soud poháněti a na hrdlo státi dovoleno jest. Tresty dle provinění rozdílné jsou. Zrádce a přeběhlíky na stromy věší; bojácné a zbabělé a smilstvím poskvrněné v bahně a močálech, pleteninu přes ně hodivše, utápějí. Rozdílnost tohoto trestu smrti směřuje k tomu, jakoby zločiny, když se trestají, ukazovati, mrzké činy skrývati se měly. Ale i menší přečiny dle poměru se trestají; koní a dobytka počtem odsouzení se pokutují. Část pokuty králi aneb obci, část tomu, komu se ublížilo aneb jeho příbuzným se vyplácí. V týchž sněmích voleni bývají také župani, kteří po župách a dědinách na soudu sedávají. Každému z nich sto přísedících z lidu se přidává na radu a důstojnost.

13. O všem, ať se to veřejných nebo soukromých věcí týká, jen ve zbroji jednají. Ale zbraň nositi nikomu není dříve dovoleno, než obec za schopného ho uzná. Na to v samém shromáždění buď některý z náčelníkův, neb otec, neb příbuzní štítem a framejí jinocha opatřují. To u nich jest togou, to první poctou jinochův; před tím za část domu se pokládají, potom za část obce. Vynikající urozenost aneb veliké zásluhy předkův, důstojenství náčelníka i mladíkům udělují, jinak k silnějším a již dříve zkušeným se připojují, aniž se stydí, že v družině jsou. Neb i družina sama má své třídy dle vůle toho, koho následují; a veliká jest řevnivost i mezi druhy, kdo první u náčelníka místo obdrží, i mezi náčelníky, kdo největší počet nejudatnějších druhův má. To jest ctí, to silou, vždy velikým davem vyvolených jinochův obklopen býti; to v míru ozdobou, ve válce obranou jest. A ne jenom ve vlastním kmeni, nýbrž i u sousedních obcí, každému jméno a slávu to přináší, vyniká-li počtem udatné družiny neb o takové skrz posly se ucházejí, dary se ctí a obyčejně takoví už samou pověstí svou války ukončují.

14. Svedla-li se bitva, potupné jest náčelníku býti méně udatným než jiný, potupné družině nevyrovnaní se udatností náčelníkovi. Nectné do konce a na celý život hanebné jest, opustil-li kdo bojiště přečkav náčelníka. Jeho brániti a chrániti a i své hrdinské činy jeho slávě přičítati prvním jest závazkem. Náčelníci bojují pro slávu, družina pro náčelníka. Jestliže obec, v které se zrodili, dlouhým mírem a zahálkou chabne, ubírá se mnoho výtečných jinochův z vlastní vůle k těm kmenům, které právě nějakou válku vedou, poněvadž jednak pokoj jednak národu nemilý jest, jednak v nebezpečnosti snadněji se vyznamenávají a velikou družinu jenom násilím a válkou si udržují, neb požadují od štědrosti náčelníka tu onoho koně bojovného tu oné krvavé a vítězné frameje. Neboť strava jednoduchá sice ale přec hojně připravená na místě žoldu jest. Prostředky štědrosti dávají války a loupeže. Ne tak snadně bys je přemluvil, aby půdu vzdělávali aneb žní dočkávali, jako aby nepřítel vyzývali a ran dostávali. Neb jim lenivostí ba chabostí býti se zdá, toho potem nabývati, čeho krví nabýti bys mohl.

15. Kdykoliv do boje netáhnou, něco času honbou, více zahálkou tráví, oddávajíce se spaní a kvasům, ti nejudatnější a nejbojovnější ničeho nepracují, starost o dům a hospodářství a pole ženám, starcům a nejslabším údům rodiny svěřena jest: sami lenoší s podivuhodným odporem v jejich povaze, když tíž lidé tak milují zahálku a pokoje nenávidí. Obyčejem obcí jest, že každý, dobrovolně náčelníkům buď část dobytka neb plodův zemských přináší, co za znamení úcty se pokládá a potřebám odpomáhá. Obzvlášť se radují z darův sousedních kmenův, které nejenom od jednotlivcův, nýbrž i od obcí se posílají, vybraní koně, nádherná zbraň, náprsníky, řetězy na krk. Již i peníze bráti jsme je naučili.

16. Že germanští kmenové v žádných městech neobývají, dosti známo jest, ba že ani žádných stavení vespolek spojených netrpí. Bydlí oddělení jsouce a po různu; jak pramen, jak pole, jak háj komu se zalíbil. Dědin nezakládají dle našeho způsobu ze spojených a souvisých stavení: každý svůj dům prostorem obkličuje, buď na ochranu před ohněm, buď že stavěti neumí. Ani lámaného kamene aneb cihel neužívají, nýbrž vše z neotesaného dříví stavějí nedbajíce úhlednosti a krásy. Některá místa dosti bedlivě tak čistou a blyštící se hlinou potírají, že malovaným a barvami natřeným se podobají. Také podzemní sklepy vykopávají a je na povrchu množstvím hnoje pokrývají, které útočištěm proti zimě a skladem zemských plodův jsou, poněvadž takovými místy krutost mrazův se mírní. A jestliže někdy nepřítel přijde, místa otevřená pustoší, ale skrytá a zahrabaná buď na jevo nepřicházejí aneb právě tím skryta zůstávají, že se hledati musí.

17. Rouchem bývá vůbec plášť sponou aneb, nedostává-li se, trnem zapnutý: ostatně neoděni celé dni u krbu a ohně tráví. Nejbohatší oděvem se liší nikoliv volným, jako Sarmaté a Parthové, nýbrž těsným a k jednotlivým údům přiléhajícím. Nosí i kožišiny z divokých zvířat; řece Rýnu nejbližší jakékoliv,

zadnější vybrané, poněvadž obchodem žádného oděvu nedostávají. Vybírají zvěř a kože stažené pošívají kousky z kožešin šelem, které zadnější ocean a neznámé moře plodí. Ženy nemají jiného oděvu než muži, leda že ženy častěji lněným rouchem se zahalují a je na červeno barví a část roucha hořejšího v rukávy neprodlužují, majíce předloktí a ramena nahá; avšak i nejbližší část prsou obnažena jest.

18. A přece manželství tam přísné jest, nic není v mravech jejich chvalitebnějšího. Neboť skoro jediní z barbarů s jedinou manželkou se spokojují, málo jich vynímaje, kteří nikoliv z chlípnosti, nýbrž pro svou vznešenost více žen dostávají. Věno nepřináší manželka manželovi, nýbrž manželce manžel. Přítomni jsou její rodiče a příbuzní a dary prohlížejí; avšak nevyhledávají darův k ukojení ženské marnosti, ani takových, kterými by se nově vdaná zdobila, nýbrž dávají jim býky, koně s uzdou a štít s framejí a mečem. Za takové dary dostávají ženy a vzájemně žena sama nějakou zbraň muži přináší. To za nejsilnější svazek, to za tajemnou svatost, to za svatební hody mají. Aby žena nemyslila, že udatnosti a případův válek vzdálena jest, samým začátkem manželství se upomíná, že co společnice nesnázi a nebezpečství přichází, a že vše co muž v míru, vše ve válce trpěti a podnikati má. Na to spjatí býci, na to ustrojený kuň, na to darovaná zbraň ukazuje. Tak žítí, tak zemřítí že musí: a co přijímá, to že dětem odevzdá neporušené a hodné, aby to snachy obdržely a zase vnukům odevzdaly.

19. Tak tedy žijí v zachované cudnosti, žádnými lakadly divadel, žádnými draždily kvasův zkaženy nejsou. Tajného sobě dopisování muži rovněž tak jak ženy neznají. Ač národ tak četný jest, přece cizoložství velmi řídké bývá; trest následuje hned a jest manželům na vůli dán. U přítomnosti příbuzných vlasy jí ustříhnuv svlečenou z domu muž vyhání a přes celou dědinu mrská. Neboť která stud zadala, té se nijak neodpouští: ani krásu, ani mladost, ani bohatstvím manžela by si nezískala. Neboť tam hanebnostem nikdo se nesměje, tam sváděti a svedenu býti neslove duchem času. Lépe ovšem jest to ještě u těch národův, u kterých jenom panny se vdávají a žena u jediné naději a jediném slibu přestává. Tak jediného manžela dostávají, jako jedno tělo a jeden život dostaly, aby více nedoufaly a po ničem více netoužily a spíše manželství než manžela milovaly. Počet dětí obmezovati aneb některé z později zrozených usmrtiti za čin hanebný mají; a více tam dobré mravy platí než jinde dobré zákony.

20. V každém domě v nahotě a špině k takovým údům a takovým tělům, jakým se obdivujeme, dospívají. Každého vlastní matka kojí; k služkám a kojným se nedávají. Pána a nevolníka nelze rozeznati po nějakém měkčím vychování, mezi týmž dobyt看em, na téže půdě žijí, až věk dospělý oddělí svobodné a udatnost takými uzná. Později užívají jinoši tělesného obcování a proto ve věku dospělém vysílení nejsou. Ani s pannami se nepospíchá; stejně dospělého jsou věku, podobné výšky; rovny silami jsou se spojují a sílu rodičův děti dědí. Sestřencův ujec tak si váží jako vlastní otec. Někteří myslí, že tento svazek pokrevnosti světlejší a užší jest a když rukojmě přijímají, takových raději žádají, jakoby srdce pevněji a rodinu rozsáhleji vážali. Ale dědici a nástupníci jsou každého vlastní děti; závětů není. Děti-li nezůstalo, mají nejbližší právo dědictví bratři, strýcové, ujcové. Čím větší počet příbuzných a sešvakřených, tím vděčnější jest stáří; bezdětnost nemá výhod žádných.

21. Vzítí na se jak nepřátelství tak přátelství otce neb některého příbuzného povinností jest. Ale dávají se smířiti, neb i vražda jistým počtem skotu a bravu se vyplácí a náhradu přijímá celá rodina, což obci prospěšno jest, poněvadž nepřátelství vedle volnosti nebezpečnější jest.

Hodům a hostinám žádný jiný národ u větší míře nehoví. Kteréhokoliv člověka pod střechu nepřijeti za bezbožnost se pokládá; každý ho častuje pokrmy dle možnosti připravenými, a došly-li, ukazuje ten, který právě hostitelem byl a doprovází k novému pohoštění; oba do nejbližšího domu, nebyvše pozváni, přicházejí. Na tom nezáleží: stejnou vlídností se přijímají; známého a neznámého co do pohostinství nikdo nerozeznává. Když host odcházející si vyžádal něčeho, jest obyčejem dáti mu to, a naopak stejně volno něčeho sobě vyžádati. Z darův se těšívali, avšak ani poskytnutých za dluh nepočítají, ani obdrženími se nezavazují. Spůsoby mezi hostem a hostitelem jsou vlídny.

22. Hned po spaní, které obyčejně do dne prodlužují, koupávají se ponejvíce ve vlažné vodě, poněvadž u nich většího dílu zima panuje; vykoupavše se snídají. Každý má zvláštní sedadlo a zvláštní stůl. Na to k pracím a rovně často ku kvasům se ubírají ozbrojeni jsouce. Den a noc ustavičným pitím trávití není nikomu hanbou. Časté mezi pijáky hádky zřídka nadávkami, častěji vraždou a poraněním se končívají. Avšak i o smíření mezi nepřáteli, o spojování se sňatkem, o volbě náčelníkův, o míru konečně a válce obyčejně při hodech se radívají, jakoby v žádném jiném čase srdce u větší míře buď upřímným myšlénkám více otevřeno nebylo, aneb k velkým se nerozhřálo. Národ, úskočný a krivý

nejsa, odkrývá podnes tajnosti srdce při nevázané rozmarnosti. A tak smýšlení všech odkryté a odhalené druhého dne znova se přetřásá a oběma dobám se vyhovuje; radí se, když přetvařovati se neumějí; ustanovují, když chybiti nemohou.

23. Pívají šťávu z ječmene aneb z jiného obilí, jaksi na způsob vína připravenou: řece nejbližší i víno kupují. Pokrmy jsou jednoduché; plané ovoce, čerstvá zvěřina aneb sražené mléko, bez přípravy a bez vaření hlad zahání. Proti žízni nejsou taktéž střídmí. Kdyby jejich opilství se hovilo a tolik poskytovalo, mnoho-li žádají, mohli by se ne méně snadně neřestmi než-li zbraní podmaniti.

24. Druh divadel mají jeden a při každé schůzce týž. Obnažení jinochové, kterým kratochvílí to jest, mezi nastavené meče a frameje skokem se vrhají. Cvičením se umělosti, umělosti sličnosti nabyli, avšak nečiní toho pro zisk aneb za plat; přesmělé bujnosti odměnou jest vyrazení divákův. Podivno, že střízlivi kostkami se baví jako věci vážnou s tak velikou odvážlivostí při výhrě nebo při prohře, že, když všecko prohráli, na rozhodné a poslední hození svou svobodu a svá těla sázejí. Prohrál-li, dobrovolně v porobu se dává, byť i sebe mladší a silnější byl, svázati a v porobu prodati se nechává: takovou při věci špatné jeví tvrdošijnost; sami to poctivostí nazývají. Nevolníky tohoto druhu do cizích krajin prodávají, aby i studu pro takovou výhru se zbavili.

25. Ostatních nevolníkův neužívají dle našeho způsobu k vykázaným službám domácím, každý má svůj příbytek a spravuje svůj dům. Pán mu jistou část obilí nebo dobytka nebo šatstva jako nájemníkovi ukládá, potud nevolník poddán. Ostatní práce domácí žena a děti vykonávají. Zřídka nevolníka mrskají a vazbou a prací trestají; někdy ho zabíjejí, nikoliv pro kázeň a z přisnosti, nýbrž v náhlém hněvu, jako osobního nepřítel, leč že bez trestu. Propuštěnci nestojí vysoko nad nevolníky, zřídka jsou nějaké váhy v domě, nikdy v obci, mimo ty toliko národy, nad kterými králové panují. Neboť tam i nad svobodné a nad urozené se povyšují; u ostatních nižší stav propuštěncův jest znakem svobody obecné.

26. Penězi těžiti a je na úroky vypůjčovati neznámo; a proto více se toho zdržují, než kdyby to zapovězeno bylo. Role podle počtu obyvatelův od všech dohromady střídavě se obsazují a na to dle důstojnosti mezi ně se dělí. Možnost dělení rozsáhlostí půdy jejich pilnost nezavodí, aby sady vysazovali a louky oddělovali a zahrady svažovali: jediného obilí na zemi vyžadují. Proto také rok na tolik částek nedělí: zima a jaro a léto mají význam a jména; podzimku jména právě tak jako jeho darův neznají.

27. Slavných pohřbů nedbají: jenom toho šetří, aby mrtvolvy slavných mužův jistými druhy dříví se spálily. Na hranici ani šatstva, ani vonných věcí nekladou: každému jeho zbraň, některým i jeho koně do ohně házejí. Náhrobek dělají z drnu. Vysokými a pracně vystavěnými pomníky, jakoby zemřelé tížily, opovrhují. Nářku a slz brzo, bolesti a zármutku pozdě zanechávají. Ženám truchliti sluší, mužům pamětlivými býti.

Toho o původu a mravech všech Germanův vůbec jsem se dozvěděl. Nyní o obyčejích a zvycích jednotlivých kmenův, pokud se liší, a kteří kmenové z Germanie do Gallie se přestěhovali, vypravovati budu.

28. Že druhdy moc Gallův větší byla, sděluje slavný dějepisec zbožněný Julius; a proto k víře podobno jest, že i Gallové do Germanie se přestěhovali, neboť jak málo řeka překážela, aby kterýkoliv kmen, jak medle byl vzrostl, neobsazoval a neměnil sídel až posud společných a žádnou mocí říše nerozdělených?

Tedy mezi hercynským lesem a řekami Rýnem a Mohanem Helvetiové, dále Boiové, dva gallští kmenové bydleli. Posud jméno Boihema trvá a ukazuje na starou památku místa, ač jiný lid v ní obývá. Avšak stěhovali-li se Araviskové do Pannonie od Osův, [národa germanského], aneb Osové od Araviskův do Germanie, užívajíce posud též řeči, obyčejův a mravův, nejisto jest, protože při stejné druhdy chudobě a neodvislosti oba břehy stejný vchod a východ poskytovaly. Treverové a Nerviové na svém germanském původu sobě sami mnoho zakládají, jakoby touto slavnou pokrevností od Gallův nečinných a sobě nepodobných se lišili. Při samém břehu Rýnu najisto germanští národové bydlí, Vangionové, Tribokové a Nemetové. Ani Ubiové, ačkoliv pro své zásluhy římskou osadou se stali a raději dle jména své zakladatelky Agrippinští se nazývají, za svůj původ se nestydí; přešedše před časy a za věrné uznání byvše na samém břehu Rýnu usazeni byli, aby ho ostříhali, ne aby jich střezeno bylo.

29. Nad všechny tyto kmeny udatností vynikající Batavové malou část břehu, jinak ostrov řeky Rýnu zaujímají; kmen to druhdy Chattův, ale za příčinou domácích různic do těchto sídel přešlý, v nichž částí římské říše státi se měli. I zůstala sláva a vyznamenání starého spojení se s námi, neboť ani daní nejsou utiskováni, ani od celníků týráni. Od poplatků a příspěvků pro císaře osvobozeni jsou a jenom pro válečné potřeby ponecháni jsouce, jako zbraň a oruží, pro války šetřeni. V též poddanosti i kmen Mattiakův jest; neboť velikost římského národa i za Rýnem a starými hranicemi říše úcty si zjedнала. A tak co sídla a hranic se týká, na svém břehu zůstali, ale co do smýšlení nás se drží; ostatně jsou podobni Batavům, leda že posud samou půdou země a podnebím zmužilejší jsou.

Mezi národy germanské nepočítal bych, ačkoliv za Rýnem a Dunajem se usadili, těch, kteří desátková pole vzdělávají. Všelící lehkomyšní a z nedostatku odvážliví Gallové opanovali půdu nejisté držby. Později když val pomezí byl veden a posádky postrčeny, za záhyby říše a část provincie jsou pokládáni.

30. Za nimi jsou Chattové, jichž sídlo od hercynského lesa se počíná; jejich zem není tak plochá a bažinatá jako ostatní obce, v které se Germanie rozprostírá; neboť pahrbky ustavičně se táhnou, znenáhla mizejí a Chatty své hercynský les doprovází, a zároveň s nimi přestává. Těla mají otuženější, údy svalovité, pohled hrozivý a větší pružnost ducha. Rozumu a chytrosti mají co Germanové poměrně mnoho: volí si náčelníky, poslouchají představených, znají šiky, umějí používatí příležitostí, odkládají útoky, rozvrhují den, v noci se valem obehánějí, štěstí mezi nejisté, udatnost mezi jisté věci počítají a co velmi řídké a jen předností kázně bývá, více na vůdce než na vojsko se spoléhají. Všecka jejich síla jest v pěchotě, na kterou mimo zbraň i vojenská náčiní a zásobu potravy nakládají. Jiné do pútky táhnouti vidíš, Chatty do války. Výpady a nahodilé pútky bývají u nich zřídka. Jízda ovšem tu zvláštnost má, že rychle vítězství si zjedná, rychle ustupuje; rychlost je blízko při strachu, váhání více při vytrvalosti.

31. Co i u jiných germanských kmenův ale jen zřídka a jen za příčinou osobní smělosti jednotlivých se objevuje, to u Chattův vesměs obyčejem jest; že, jak medle dospěli, vlasův a vousův nestříhají a teprv potom, když nějakého nepřítele skolili, přestávají se nostiti způsobem, kterým k udatnosti se zavázali a zaslíbili. Nad krví a kořistí odhalují čelo a za to mají, že nyní teprv odměnu za zrození splatili a své vlasti a rodičův hodnými se stali; bázlivým a nebojovným zůstává ona ohyzda. Nejudatnější mimo to železný kruh (co kmen za potupu má) jako pouta nosí, až usmrcením nepřítele se ho sprostí. Přemnohým Chattům se ten způsob líbí; někteří nosí odznak až do šedin znatelní jsouce nepříteli rovněž jako svým. Všecky pútky tito započínají; vždy tvoří první řadu, pohledem překvapující; jinak ani v míru vldnějšího pohledu nejeví; bývají bez příbytku, bez pole, bez všeho zaměstnání: ku komukoliv přijdou, od toho se živí; cizím plýtvají, svým opovrhují, až slabé stáří k tak tuhé udatnosti neschopnými je činí.

32. Chattům nejbliže tam, kde Rýn již jistým řečištěm teče a dostatečnou je hranicí, bydlí Usipiové a Tenkterové. Tenkterové mimo obyčejnou slávu vojenskou vycvičeností svých jezdcův vynikají; a sláva pěchoty Chattův není větší než jezdeckva Tenkterův. Tak to zavedli předkové: potomci to zachovávají; to jest hrou dětí, to zápasem mladíků, v tom starci trvají; s nevolníky a s domy a všemi právy nástupnictví i koně se dědí; avšak těch nedostává nejstarší syn jako to ostatní, nýbrž syn v boji nejudatnější a nejlepší.

33. Vedle Tenkterův Brukterové druhdy se vyskytali. Nyní Chamavi a Angrivariové prý tam se přistěhovali, zahravše Bruktery a zcela vyhubivše sousední kmeny buď ze zášti proti jejich pýše, nebo ze žádosti kořisti, nebo následkem jakési přízně bohův k nám, neb i pohledu na bitvu nám dopřáli; více než 60.000 jich padlo nikoliv římskou zbraní, nýbrž co velkolepější jest, k rozkoši našich očí. Kézby zůstala a trvala u národův, ne-li láska k nám, aspoň nenávisť proti sobě, když již osud říše kvapí a štěstí nic většího nám poskytnouti nemůže než nesvornost nepřátel.

34. Angrivary a Chamavy od zadu Dulgubinové a Chasuariové obkličují a jiní kmenové méně znamenití; z předu Frisiové s nimi hraničí. Frisiové na větší a menší se dělí dle počtu obyvatelstva. Oba kmeny až k moři Rýn vroubí a mimo to kolem nesmírných jezer bydlí, po kterých i římská loďstva plují. Ba i do samého moře tamějšího jsme se odvážili, kde, jak pověst se roznesla, Herculovy sloupy posud se nacházejí, buď že Hercules sám tam přišel, buď že všecko, cokoliv velkolepé jest, jeho slávě přičítati jsme uvykli. Nescházelo sice odvážlivosti Drusovi Germanikovi, ale moře nedopustilo, aby samo proskoumáno bylo a po Herculovi se pátralo. Později nikdo více se tam

neodvážil, poněvadž za pobožnější a šetrnější se pokládalo, v činy bohův věřiti nežli o nich se přesvědčiti.

Tak dalece známe západní Germanii: k severu nesmírným záhybem se zatáčí. Nejdříve kmen Chaukův, ačkoliv u samých Frisiův počátek bere a část pomohů zaujímá, po boku všech národův, které jsem jmenoval, se táhne, až i k Chattům se zahýbá. Tak nesmírnou prostoru zemí Chaukové nejenom drží, nýbrž i vyplňují, kmen mezi Germany nejpřednější, který moci a velikosti své raději spravedlivostí chrániti chce; bez lakotnosti, bez naruživosti pokojni a odloučení jsouce k žádné válce nevyzývají, neloupí a neplení. To právě zvláštním důkazem udatnosti a síly jest, že vrchní moci násilím a bezprávím se nedomáhají. Avšak zbraň všem jest pohotově a když toho potřebí jest, přehojně mužstva a koňstva. I pokojní stejné slávy požívají.

36. Vedle Chaukův a Chattův Cheruskové, znepokojování nejsouce, příliš dlouhý a ochabující mír zachovali. To příjemné sice ale nebezpečné bylo, poněvadž chybuje, kdo mezi nevázanými a mocnými si hoví: kde pěst panuje, tam mírným a poctivým vítěz se nazývá: a tak Cheruskové druhdy hodní a spravedliví, nyní línými a hloupými se nazývají: vítězným Chattům štěstí za moudrost se vykládá. Pádem Cheruskův zachyceni i Fosové, kmen sousední: neštěstí jejich v stejné míře účastni, ani v štěstí jim podřízeni byli.

37. V témž záhybu Germanie u samého moře Cimbrové obývají, obec nyní malá, avšak slávou veliká; stopy staré slovutnosti široko rozložené trvají posud; na obou březích jsou náramná hradíště, dle jejichž obvodu i nyní ještě měřiti lze množství a sílu kmene a hodnověrnost zprávy o tak velikém stěhování. Šestistý a čtyřicátý rok stálo naše město, když po prvé slyšeno o zbrani Cimbrův za consulův Caecilia Metella a Papiria Carbona; počítáme-li od té doby, až k druhému consulatu císaře Trajana, sečteme asi dvě stě a deset let; po takový čas Germany podmaňujeme. Mezi tak dlouhou dobou udály se veliké porážky s obou stran. Ani Samnitové, ani Poenové, ani Hispanie, ani Gallie, ba ani Parthové častěji nás na sebe nepřipomínali: neb nad královskou vládou Arsákovu svoboda Germanův ráznější jest. Nebo co jiného nám může východ vytýkati než porážku Crasovu, an sám Pacora ztratil i od Ventidia poražen byl. Ale Germanové Carbona a Cassia a Scaura Aurelia a Servilia Caepiona, také Marca Manlia porazili anebo zajali, patero konsulárských vojsk najednou římskému národu, Vara a s ním tři legie i samému Caesarovi odňali. A nikoliv bez škody. G. Marius v Itálii, zbožněný Julius v Gallii, Drusus a Nero a Germanicus v jejich sídlech je porazili. Později nesmírné výhrůžky G. Caesara směšnými se staly. Na to byl pokoj, až za příčinou naší nesvornosti a občanských válek, zimních ležení našich legií se zmocnivše i po Gallích bažiti počali; avšak zase odtamtud zahánáni v nejnovějších časech byli spíše předmětem vítězoslávy nežli vítězství.

38. Nyní o Suevích jest mi promluvit, jichž není jenom jeden kmen jako Chattův a Tenkterův: neboť větší díl Germanie v držení mají, posud ve zvláštní kmene a zvláštními jmeny rozděleni jsouce, ačkoliv vůbec Suevy se nazývají. Zvláštním obyčejem tohoto kmene jest, že vlasy nazad češou a v uzlu zavazují. Tím Suevové od ostatních Germanův, tím svobodní Suevové od nevolníkův se liší. U jiných kmenův buď za příčinou přibuzenství nějakého se Suevy aneb, co častěji se stává, za příčinou napodobování zřídka a jen za mladosti to bývá: u Suevův až do šedin ježaté vlasy na zad leží a často v samém týle se svazují. Náčelníci ještě více je ozdobují: taká je péče o zevnějšek, však neškodná. Neboť ani by milovali aneb milováni byli, nýbrž pro zvýšení těla a hrůzu, když do války vytáhnouti chtějí, jenom pro oči nepřátel se ozdobují.

39. Za nejstarší a nejurozenější mezi Suevy pokládají sebe Semnoni; hodnověrnost stáří posvátné obřady stvrzují: v určitý čas v lese, zasvěcením praotcův a starodávnou úctou posvátném, poslové všech kmenův též krve se scházívali a žertvou obecní člověka zabivše strašné a barbarské obřady slaviti počínají. I jiným ještě způsobem háj ctí; nevchází tam nikdo leč poutem je svázán, slabost svou a moc boha na jevo dává; padl-li náhodou, nesmí se pozdvihnouti a státi, i po zemi ven se vlekou. Celá pověra hledí k tomu, jakoby odtud lid původ svůj měl, jakoby tam byl bůh všecko řídící, kterému všecko ostatní podřízeno a služebno jest. Platnosti dodává Semnonův šťastná poloha: přebývají v sto župách a za příčinou svého velikého počtu myslí, že hlavním kmenem Suevův jsou.

40. Longobardy naopak skrovný jejich počet oslavuje; od mnohých a velmi mocných kmenův obklíčeni jsouce, nikoliv poslušností, nýbrž pútkami a odvážlivostí bespeční jsou. Dále Reudignové a Avionové a Varinové a Eudosové a Suardonové a Nuithonové řekami nebo lesy chráněni jsou. Nic znamenitého není při jednotlivých, leda že všichni vespolek Nerthu, to jest Zemi matku ctí a myslí, že o záležitosti lidské se stará a národy se projíždí. Jest na jednom ostrově v moři posvátný háj a v něm

vůz jí zasvěcený rouškou pokrytý; jenom knězi dovoleno jest dotýkati se ho; ten poznává, když bohyně uvnitř přítomna jest a vůz kravami tažený s velikou pokorou provází. Toť dni veselé, místa, kterákoliv svým příchodem a návštěvou poctiti ráčí, svátečně ozdobena. Ani válek nepočínají, zbraně se nechápu; zamčeny meče; mír a pokoj jen tenkrát jest znám, jen tenkrát milý, až konečně týž kněz bohyni nabaživši se společnosti se smrtelníky zase do posvátného háje zpět odváží. Na to vůz a rouška a možno-li věřiti, bohyně sama v odlehlem jezeře se myje. Nevolníci přísluhují, které i hned totéž jezero pohlcuje. Odtud tajemná hrůza a svatá nevědomost, co asi je to, což jen ti vidí, kteří zahynouti mají.

41. A tato část Suevův až do odlehlejší Germanie se táhne: blíže, abych jako dříve po Rýnu, tak nyní po Dunaji šel, jest kmen Hermundurův, Římanům oddaný; a proto ze všech Germanův jedině nejenom na břehu, nýbrž i uvnitř a v přeslavné osadě provincie Raetie obchod vésti smějí; všude bez stráže přecházejí; a ježto ostatním kmenům toliko zbraň a tábory své okazujeme, jim domy a dvorce své jsme otevřeli, ač toho nežadají. V zemi Hermundurův počíná Labe, řeka ondy slavná a známá; nyní se o ní jenom slýchává.

42. Vedle Hermundurův bydlí Narsici a dále Markomani a Quadové. Zvláštní jest Markomanův sláva a moc; ba i samých sídel, vypudivše z nich druhdy Boje, udatností si dobyli. Také Nariskové a Quadové se neodrodili. A tato část Germanie je jako průčelí, pokud se jde po Dunaji. Markomani a Quadové měli ještě za naší paměti krále ze svého kmene, slavný rod Marobudův a Tudrův: nyní již i cizí trpí. Avšak moc a vážnost králův jejich visí na vůli Římanův: zřídka naší zbraní, častěji penězi se podporují, aniž jsou proto méně mocni.

43. V zadu za Markomany a Quady Marsigni, Gothini, Osi, Burové bydlí. Z nich Marsigni a Burové po řeči a způsobu života k Suevům náležejí: Gothinův galský a Osův pannonský jazyk a to, že poplatky platí, dokazuje, že nejsou Germani. Část poplatkův Sarmatové, část Quadové jim co cizincům ukládají. Gothini k větší hanbě své železa dobývají. Všeci tyto kmenové malou část rovin, ostatně lesy a vrcholy hor obsadili. Neboť Suevii dělí a rozštěpuje nepřetržený hřbet hor, za kterými velmi mnoho kmenův bydlí, z nichž jméno Lygiův, na více obcí rozptýlené, nejrozšířenější jest. Postačí vypočísti nejmocnější, Harie, Helvetony, Manimy, Helisie, Naharvaly. U Naharvalův háj starověké posvátnosti se ukazuje; vládne jím kněz v oděvu ženském, jinak co bohové dle římského výkladu Castor a Pollux se jmenují; to jest význam bohův, Alkové jejich název; je co bratry a mladíky ctí. Dále Hariové hrdí na svou moc, již nad kmemy právě jmenované vynikají., přirozené své divokosti ještě uměním a dobou napomáhají: mají černé štíty, pošmuřená těla; tmavé noci k bitvám volí a i samou děsivou příšerností umrlčího vojska strachu nahánějí, ježto žádný nepřítel tohoto nevidaného a jakoby pekelného zjevu nesnese: neboť nejdříve ve všech bitvách oko se překonává.

44. Za Lygii Gothonové králi se spravují již o něco tuzeji než ostatní germanští kmenové, však ne přes meze svobody. Hned vedle nich při samém moři jsou Rugiové a Lemoviové, všech těchto kmenův zvláštním znamením jsou okrouhlé štíty, krátké meče a poslušnost ku králům.

Dále již v samém moři Suionův obce mimo branné muže i loďstvem jsou silny. Spůsob lodí tím se liší, že s obou stran přídu majíce, vždy předkem k zemi přiraziti mohou; ani plachtami jich neženou, ani na stranách vesel v řadách nepřipevňují: vesla jsou, jak to na některých řekách bývá, volná a sem tam podle potřeby pohyblivá. I bohatství si váží a proto jen jeden vládne již bez všech výminek, bez dobrovolného závazku poslušnosti; také zbraň není jako u ostatních Germanův porůznu, nýbrž zavřena pod dozorcem a sice nevolníkem, poněvadž náhlým útokům moře brání a pak zahálčivá tlupa ozbrojených snadně bujní; a zajisté muže urozeného nebo svobodného, nebo i třeba jenom propuštěnce dozorcem nad zbraní učiniti králův prospěch nepřipouští.

45. Za Suiony jiné jest moře, líné a skoro nepohyblivé. To že světa obor obkličuje a zavírá, proto víře se podobá, že poslední záře zapadajícího slunce až k východu trvá tak jasná, že hvězdy zatemňuje; mimo to se věří, že se slyší zvučeti, když vychází, a sličnou tvář jeho a paprsky kolem hlavy se vidí. Až tam sahá, a pověst je pravdivá, příroda.

Avšak zase na pravém břehu moře suevského Aestiův kmenové bydlí, jichžto obyčeje a kroj jest suevský, ale jazyk britanskému bližší. Matku bohův ctí; co znamená svého náboženství obrazy vepřův nosí: to místo zbraně a ochrany všeho druhu ctitele bohyně i mezi nepřáteli bezpečným dělá. Zřídka mečů, obyčejně kyjí upotřebují. Obilí a ostatní plodiny vytrvaleji, než obvyklá lenivost Germanův dopouští, pěstují. Ba i moře prohledávají a jediní ze všech jantar, který sami glesum

nazývají, v mělčinách a na samém břehu sbírají. Po jeho povaze a jak povstává, po tom co barbarové se neptají ani toho nevyskoumali. Ba i po dlouhý čas mezi ostatními vývrhy mořskými ležel, až náš přepych jej pojmenoval. Sami ho nijak neupotřebují: hrubý se sbírá a nepřipravený přináší; ceny zaň s podivením přijímají. Avšak že jest to šťáva stromová, znáti z toho, že některá zvířátka pozemní ba i křídlatá zhusta v něm bývá viděti, která šťávou obalena jsou na to tvrdnoucí hmotou se zavírají. Myslím tedy, že, jako v dalekých východních krajinách kadidlo a balsam se prýští a do nejbližšího moře teče, a mocí pak bouřek na protější břehy se vyhazuje. Zkoušíš-li přirozenost jantaru při ohni, jako louč hoří plamenem tučným a vonným; na to jako v smůlu aneb přiskyřici tuhne.

Za Suiony Sitonův kmeny dále se táhnou. Ostatek jim všem podobní tím jenom se liší, že žena nad nimi panuje: tak daleko ne jenom od svobody, nýbrž i od otroctví se odchýlili. Tu končí se Suevie.

46. Peucinův a Venedův a Fennův národy mám-li Germanům anebo k Sarmatům počítati, na rozpacích jsem, ačkoliv Peucinové, jež někteří Bastarny nazývají, co do řeči, mravův, sídel a příbytkův Germanům se podobají. U všech špína a lenivost u náčelníků. Smíšenými sňatky poněkud v způsob Sarmatů se kazí. I Venedové mnoho obyčejův od nich přijali: neboť všecky lesy a hory, co jich koliv mezi Peuciny a Fenny strmí, za loupeží probíhají. Avšak tito spíše k Germanům patří, poněvadž i domy stavějí i štítý nosí i hbité a rychlé pěchotě se těší; co vše u Sarmatův naopak jest, poněvadž na voze a na koni žijí. U Fennův nalézáme podivuhodnou divokost, strašnou chudobu: ani zbraně, ani koní, ani příbytkův nemají; potravou jejich jsou byliny, oděvem kožešiny, lůžkem holá země: jediné na šípy se spoléhají, kterými za nedostatku železa ostří kostěné dávají; tentýž lov muže a zároveň i ženy živí; neboť všude je doprovázejí a části kořisti žádají; děti nemají před dravými zvířaty a deštěm útočiště žádného, leda že nějakou pleteninou z ratolestí utvořenou se přikrývají; tam se vracejí muži, tu útočiště starcův bývá: avšak takový život za statnější pokládají, než aby při pluhu stenali, v domích se hmoždili a o své a cizí jmění mezi nadějí a strachem trvali. Bezpečni jsou před lidmi, bezpečni před bohy toho, co nejnepříjemnější jest, dosáhli že ani přání u nich místa nemá.

Ostatek jest již báječný; že Hellusiové a Oxionové lidské obličejy, ale těla a údy zvířecí mají; čeho já, jako věci neznámé, rozhodnouti nehodlám.

Tacitova Germania čili kniha o poloze, mravech a národech Germanie

přeložil **František Kott**, 1870